

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

मंगळवार, जानेवारी ६, २००९/पौष १६, शके १९३०

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग चार

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २००९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १.— महाराष्ट्र राज्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणास चालना देण्यासाठी मंडळे स्थापन करण्याकरिता तसेच त्या कामगारांना विविध वित्तीय लाभ देण्यासाठी निधी निर्माण करण्याकरिता आणि त्याच्याशी संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी अधिनियम ..	पृष्ठे १-१२
--	----------------

दिनांक ५ जानेवारी २००९ रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

ह. बा. पटेल,
सचिव,
महाराष्ट्र शासन,
विधी व न्याय विभाग.

सन २००९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर “ महाराष्ट्र शासन राजपत्रात ”

दिनांक ६ जानेवारी २००९ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र राज्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणास चालना देण्यासाठी मंडळे स्थापन करण्याकरिता तसेच त्या कामगारांना विविध वित्तीय लाभ देण्यासाठी निधी निर्माण करण्याकरिता आणि त्याच्याशी संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी अधिनियम.

ज्याअर्थी, महाराष्ट्र राज्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणास चालना देण्यासाठी मंडळे स्थापन करण्याकरिता तसेच त्या कामगारांना विविध वित्तीय लाभ देण्यासाठी निधी निर्माण करण्याकरिता आणि त्याच्याशी संबंधित व तदानुषंगिक बाबींकरिता तरतूद करणे इष्ट आहे ;

(१)

भाग चार— १

[किंमत : रुपये १८.००]

त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या एकोणसाठाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :-

संक्षिप्त नाव व प्रारंभ. २००८ असे म्हणावे.

(१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र घरेलू कामगार कल्याण मंडळ अधिनियम, (२) तो, राज्य शासन, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे विनिर्दिष्ट करील अशा क्षेत्रामध्ये आणि नेमून देईल अशा दिनांकास अंमलात येईल आणि वेगवेगळ्या क्षेत्रांकरिता वेगवेगळे दिनांक नेमून देता येतील.

व्याख्या. २. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,---

(क) “सल्लागार समिती” याचा अर्थ, कलम २५ अन्वये स्थापन करण्यात आलेली सल्लागार समिती, असा आहे ;

(ख) “लाभार्थी” याचा अर्थ, कलम ११ अन्वये नोंदणी केलेला घरेलू कामगार, असा आहे ;

(ग) “मंडळ” याचा अर्थ, कलम ३ अन्वये स्थापन करण्यात आलेले मंडळ, असा आहे ;

(घ) “घरेलू काम” याचा अर्थ, कामाच्या ठिकाणी करावयाची झाडलोट करणे, भांडी घासणे, कपडे धुणे, स्वयंपाक करणे यांसारखी घरगुती कामे आणि मालक व घरेलू कामगार यांनी परस्पर सहमतीने ठरवलेले असे शारीरिक कष्टाचे काम, असा आहे ;

(ङ) “घरेलू कामगार” याचा अर्थ, घरेलू काम करण्याकरिता ठेवण्यात आलेला कामगार, असा आहे ;

(च) “मालक” याचा, घरेलू कामगाराच्या संबंधातील अर्थ, कुटुंबाचा प्रमुख किंवा कुटुंबचालक म्हणून नियंत्रण असणारी व्यक्ती, असा आहे ;

(छ) “निधी” याचा अर्थ, मंडळाने कलम १५ अन्वये स्थापन केलेला निधी, असा आहे ;

(ज) “शासन किंवा राज्य शासन” याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे ;

(झ) “सदस्य” याचा अर्थ, मंडळाचा सदस्य, असा आहे आणि यात मंडळाच्या अध्यक्षचा समावेश होतो ;

(ञ) “विहित” याचा अर्थ, नियमांद्वारे विहित केलेले, असा आहे ;

(ट) “विनियम” याचा अर्थ, मंडळाने केलेले विनियम, असा आहे ;

(ठ) “नियम” याचा अर्थ, शासनाने केलेले नियम, असा आहे ; आणि

(ड) “कामाचे ठिकाण” याचा अर्थ, जेथे किंवा ज्याच्या कोणत्याही भागात कोणतेही घरेलू काम केले जात आहे किंवा सर्वसाधारणपणे केले जाते असा कोणताही निवासी बंगला, वाडा, घर, सदनिका, टोलेजंग इमारत, टुमदार घर (व्हिला) किंवा अशी इतर जागा आणि त्याच्या सभोवतालचे अंगण, असा आहे.

३. (१) राज्य शासनास, जिल्ह्यातील घरेलू कामगारांच्या कल्याणासाठी योजना मंडळे स्थापन तयार करण्याच्या व त्या कार्यान्वित करण्याच्या प्रयोजनांकरिता, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, “ जिल्हा घरेलू कामगार मंडळ ” या नावाची अनेक मंडळे स्थापन करता येतील :

परंतु, राज्य शासनास, दोन किंवा अधिक जिल्ह्यांकरिता मिळून असे एक मंडळ स्थापन करता येईल :

परंतु आणखी असे की, राज्य शासनास, अशाच अधिसूचनेद्वारे, एका जिल्ह्याकरिता एकापेक्षा अधिक मंडळेदेखील स्थापन करता येतील आणि अशा मंडळांना जेवढ्या क्षेत्रामध्ये अधिकारिता असेल त्या क्षेत्राच्या स्थानिक मर्यादा देखील विनिर्दिष्ट करता येतील.

(२) असे प्रत्येक मंडळ हे, अखंड परंपरा असलेला व सामाईक मुद्रा असलेला एक निगम निकाय असेल आणि त्यास मालमत्ता संपादन करण्याचा, धारण करण्याचा व ती निकालात काढण्याचा आणि करार करण्याचा अधिकार असेल आणि त्या नावाने त्यास दावा दाखल करता येईल किंवा त्याच्याविरुद्ध दावा दाखल करता येईल.

(३) या मंडळामध्ये मालक, घरेलू कामगार व राज्य शासन यांचे प्रतिनिधित्व करणारे, राज्य शासनाने वेळोवेळी नामनिर्देशित केलेले सदस्य असतील.

(४) मालक व घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या सदस्यांची संख्या समसमान असेल आणि राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या सदस्यांची संख्या ही, मालक व घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या एकूण सदस्यसंख्येच्या एक तृतीयांशाहून अधिक असणार नाही.

(५) राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी नियुक्त केलेल्या सदस्यांपैकी राज्य शासनाने याबाबतीत नामनिर्देशित केलेला एक सदस्य हा मंडळाचा अध्यक्ष असेल.

(६) अध्यक्षसह सर्व सदस्यांच्या नामनिर्देशनानंतर, राज्य शासन, मंडळाच्या सर्व सदस्यांची नावे, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, प्रसिद्ध करील.

(७) मंडळाच्या सदस्यांचा पदावधी हा विहित करण्यात येईल त्याप्रमाणे असेल.

(८) मंडळाच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी, (राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य नसेल अशा) प्रत्येक सदस्यास, मंडळाच्या निधीतून, विहित करण्यात येईल अशा दराने प्रवास भत्ता व दैनिक भत्ता देण्यात येईल.

(९) मंडळाच्या बैठकी व या बैठकींमध्ये अनुसरावयाची कार्यपद्धती आणि त्यांना पूरक किंवा सहाय्यभूत अशा सर्व बाबी या, विनियमांमध्ये निर्धारित केल्याप्रमाणे असतील.

४. (१) एखाद्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रासाठी कोणत्याही कारणास्तव, कलम ३ च्या तरतुदी अनुसार, मंडळ स्थापन करणे अशक्य आहे असे जर राज्य शासनाला वाटले तर त्याबाबतीत राज्य शासनास, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, एखाद्या व्यक्तीची नियुक्ती करता येईल आणि अशी व्यक्ती अशा विनिर्दिष्ट क्षेत्रासाठी कलम ३ अन्वये यथोचितरीत्या मंडळ स्थापन होईपर्यंत पद धारण करील.

एकाच व्यक्तीचा समावेश असणारे मंडळ नियुक्त करण्याचा राज्य शासनाचा अधिकार.

(२) अशा रीतीने नियुक्त केलेली व्यक्ती म्हणजे तात्पुरते स्थापन केलेले मंडळ असल्याचे मानण्यात येईल आणि ती या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये मंडळाला प्रदान केलेल्या सर्व अधिकारांचा वापर करील आणि नेमून दिलेली सर्व कार्ये आणि कर्तव्ये पार पाडील. ती, कलम ३ अन्वये यथोचितरित्या स्थापन केलेल्या मंडळाच्या पहिल्या बैठकीच्या दिनांकाच्या लगतपूर्वीच्या दिवसापर्यंत पद धारण करणे चालू ठेवील.

(३) मंडळ म्हणून असणाऱ्या व्यक्तीस, मंडळाच्या निधीतून, राज्य शासन निर्धारित करील त्याप्रमाणे मानधन मिळेल आणि त्याप्रमाणे तिच्या सेवेच्या अटी व इतर शर्ती असतील.

सदस्यांची
अनर्हता व
त्यांना पदावरून
दूर करणे.

५. (१) जर एखादी व्यक्ती,—

(क) मंडळाची वेतनी अधिकारी असेल ;

(ख) नादार म्हणून घोषित झाली आहे किंवा कोणत्याही वेळी नादार म्हणून घोषित करण्यात आली असेल ;

(ग) वेडी असल्याचे दिसून आले असेल किंवा विकल मनाची झाली असेल ; किंवा

(घ) तिला नैतिक अधःपतन अंतर्भूत असलेल्या कोणत्याही अपराधाबद्दल दोषी ठरविण्यात आले असेल,—

तर, अशा कोणत्याही व्यक्तीला, मंडळाचा सदस्य म्हणून निवडण्यात येणार नाही किंवा तिचे मंडळाचा सदस्य असणे पुढे चालू राहणार नाही.

(२) जर,—

(क) एखाद्या सदस्याकडे पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केलेली कोणतीही अनर्हता असेल किंवा त्यांपैकी कोणत्याही अनर्हतेस तो पात्र झाला असेल ; किंवा

(ख) मंडळाच्या परवानगीशिवाय मंडळाच्या लागोपाठच्या तीनहून अधिक बैठकींना तो गैरहजर राहिला असेल, किंवा

(ग) राज्य शासनाच्या मते त्याने आपल्या सदस्यपदाचा अशा प्रकारे गैरवापर केलेला असेल की त्यामुळे त्याचे त्या पदावर पुढे चालू राहणे लोकहिताच्या दृष्टीने अहितकारक असेल किंवा अन्यथा असा सदस्य म्हणून त्याला पुढे चालू ठेवण्याच्या दृष्टीने तो अयोग्य असेल किंवा अनुरूप नसेल,—

तर, राज्य शासनास, अशा कोणत्याही सदस्यास पदावरून दूर करता येईल :

परंतु, कोणत्याही व्यक्तीला, तिला पदावरून का दूर करण्यात येऊ नये याचे कारण दाखविण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज खंड (ग) अन्वये पदावरून दूर करण्यात येणार नाही.

(३) या अधिनियमाच्या अन्य कोणत्याही तरतुदींमध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, सर्व सदस्य राज्य शासनाची मर्जी असेपर्यंत पद धारण करतील आणि जर, राज्य शासनाच्या मते,—

(क) मालक आणि घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य, मालक किंवा, यथास्थिति, घरेलू कामगार यांचे योग्य प्रकारे प्रतिनिधित्व करत नसेल ; किंवा

(ख) परिस्थितीची निकड किंवा राज्य शासनाच्या सेवेमधील आवश्यकता लक्षात घेता, राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य, यापुढे राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करू शकणार नसेल,—

तर, त्यास, आदेशाद्वारे, अशा सर्व किंवा कोणत्याही सदस्यास केव्हाही पदावरून दूर करता येईल.

६. मंडळाच्या कोणत्याही सदस्यास, केव्हाही, राज्य शासनाला उद्देशून लेखी स्वरूपात आपल्या सहीनिशी आपल्या पदाचा राजीनामा देता येईल, आणि राजीनामा स्वीकारण्यात आल्यानंतर त्याचे पद रिक्त होईल. सदस्याने पदाचा राजीनामा देणे.

७. मृत्यू, राजीनामा, अनर्हता किंवा पदावरून दूर करणे या कारणांमुळे अथवा अन्य कोणत्याही कारणामुळे कोणत्याही सदस्याचे पद रिक्त झाले तर, मंडळ, अशा प्रकारे पद रिक्त झाल्याचे तत्काळ राज्य शासनाला कळवील आणि अशा प्रकारे पद रिक्त झाल्याच्या दिनांकापासून नव्वद दिवसांच्या आत ते पद भरण्यात येईल ; आणि ते पद धारण करण्याकरिता नामनिर्देशित करण्यात आलेली व्यक्ती, ज्या सदस्याच्या जागी तिला नामनिर्देशित करण्यात आले असेल त्या सदस्याने, अशा प्रकारे पद रिक्त झाले नसते तर ते पद जेवढ्या कालावधीसाठी धारण केले असते, तेवढ्याच कालावधीसाठी ते पद धारण करील. शक्य तितक्या लवकर रिक्त पद भरणे.

८. केवळ मंडळाच्या एखाद्या सदस्याचे पद रिक्त आहे या कारणावरून किंवा मंडळाच्या रचनेमध्ये दोष आहे या कारणावरून मंडळाची कोणतीही कृती किंवा कार्यवाही प्रश्नास्पद केली जाणार नाही किंवा विधिअग्राह्य ठरवण्यात येणार नाही. मंडळाची कार्यवाही योग्य व वैध असल्याचे मानणे.

९. (१) मंडळ, या अधिनियमाखालील आपली कार्ये कार्यक्षम रीतीने पार पाडण्यासाठी, राज्य शासनाच्या मान्यतेने, एक सचिव आणि त्यास आवश्यक वाटतील इतके अन्य अधिकारी व कर्मचारी यांची नियुक्ती करील. मंडळाचा सचिव आणि अन्य अधिकारी.

(२) मंडळाचा सचिव हा, मंडळाचा मुख्य कार्यकारी अधिकारी असेल.

(३) मंडळाचा सचिव आणि अन्य अधिकारी व कर्मचारी यांची कार्ये, नियुक्तीच्या अटी व शर्ती, तसेच त्यांना देय असलेले वेतन व भत्ते, विनियमांद्वारे वेळोवेळी निर्धारित करण्यात येतील त्याप्रमाणे असतील.

१०. मंडळ पुढील कार्ये पार पाडील :—

मंडळाची कार्ये.

(क) घरेलू कामगारांची या अधिनियमाखालील लाभार्थी म्हणून नोंदणी करणे ;

(ख) लाभार्थीना या अधिनियमान्वये पुढील जे लाभ मिळण्याचा हक्क आहे ते लाभ त्यांना मिळवून देणे :—

(एक) अपघात घडल्यास लाभार्थीला तत्काळ सहाय्य पुरविणे ;

(दोन) लाभार्थीच्या मुलांच्या शिक्षणासाठी आर्थिक सहाय्य देणे ;

(तीन) लाभार्थीच्या अथवा त्याच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तीच्या आजारवार उपचार करण्यासाठी वैद्यकीय खर्चाची तरतूद करणे ;

(चार) महिला लाभार्थीकरिता प्रसूति लाभाची तरतूद करणे :

परंतु, असे प्रसूति लाभ हे केवळ दोन मुलांपर्यंतच देण्यात येतील.

(पाच) लाभार्थीचा मृत्यू झाल्यावर त्याच्या कायदेशीर वारसाला अंत्यविधीच्या खर्चासाठी रक्कम प्रदान करणे ;

(सहा) मंडळाने वेळोवेळी निश्चित केलेले असे इतर लाभ.

(ग) कलम १६ मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी निधी स्थापन करणे आणि त्याचा व्यवहार पाहणे ;

(घ) या अधिनियमाखालील आपली कार्ये कार्यक्षम रीतीने पार पाडण्यासाठी सचिवाची नियुक्ती करणे आणि त्यास आवश्यक वाटेल त्याप्रमाणे इतर अधिकाऱ्यांची आणि कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करणे ;

(ङ) राज्य शासन, वेळोवेळी, त्यास नेमून देईल अशी इतर कार्ये.

लाभार्थी म्हणून ११. (१) ज्याने वयाची अठरा वर्षे पूर्ण केलेली असतील परंतु साठ वर्षे पूर्ण घरेलू केलेली नसतील आणि जो कोणतेही घरेलू काम करीत असेल तो प्रत्येक घरेलू कामगारांची कामगार, या अधिनियमान्वये लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी करण्याकरिता पात्र असेल.

नावनोंदणी (२) नावनोंदणीचा अर्ज, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात करण्यात येईल आणि करणे. तो, त्याबाबतीत मंडळाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याकडे सादर करण्यात येईल.

(३) पोट-कलम (२) अन्वये करण्यात येणाऱ्या प्रत्येक अर्जासोबत, वेळोवेळी विहित करण्यात येतील अशी कागदपत्रे जोडण्यात येतील आणि अशी फी देण्यात येईल.

(४) अर्जदाराने या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमांच्या तरतुदींचे पालन केलेले आहे अशी पोट-कलम (२) अन्वये मंडळाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याची खात्री पटली तर, तो, त्या घरेलू कामगाराची या अधिनियमाखालील लाभार्थी म्हणून नोंदणी करील किंवा कारणे लेखी नमूद करून त्याला तो अर्ज फेटाळता येईल :

परंतु, अर्जदारास आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज नोंदणीसाठी केलेला अर्ज फेटाळता येणार नाही.

(५) पोट-कलम (४) खालील निर्णयाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, अशा निर्णयाच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या आत, मंडळाच्या सचिवाकडे किंवा त्याबाबतीत मंडळाने प्राधिकृत केलेल्या अन्य कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे अपील दाखल करता येईल आणि अशा अपिलावरील सचिवाचा निर्णय हा अंतिम असेल :

परंतु, अर्जदाराला पुरेशा कारणामुळे वेळेत अपील दाखल करता आले नाही अशी सचिवाची खात्री पटली तर, त्यास, उक्त तीस दिवसांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर देखील अपील स्वीकारता येईल.

(६) मंडळाचा सचिव, विहित करण्यात येतील अशा नोंदवह्या ठेवण्याची व्यवस्था करील.

ओळखपत्र. १२. (१) मंडळ, प्रत्येक लाभार्थीला ओळखपत्र देईल आणि त्यावर यथोचितरीत्या त्याचे छायाचित्र चिकटवलेले असेल.

(२) ओळखपत्र विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात असेल आणि त्यामध्ये लाभार्थीचे नाव, पत्ता, छायाचित्र आणि विहित करण्यात येईल असा अन्य तपशील अंतर्भूत असेल.

लाभार्थी म्हणून १३. (१) या अधिनियमान्वये लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी झालेला एखादा घरेलू नोंदणी समाप्त कामगार जेव्हा घरेलू काम करीत नसेल किंवा कलम १६ च्या परंतुकान्वये मंडळाने त्याला अंशदानाची रक्कम भरण्यास सूट दिलेली नसताना, त्याने एका वर्षापेक्षा कमी नाही इतक्या सलग कालावधीकरिता कलम १६ अन्वये द्यावयाचे त्याचे अंशदान दिलेले नसेल तेव्हा लाभार्थी म्हणून असलेली त्याची नोंदणी समाप्त होईल :

परंतु, अंशदानाची रक्कम न भरण्यामागे वाजवी कारण होते अशी मंडळाच्या सचिवाची खात्री पटली असेल आणि घरेलू कामगाराची थकबाकीची रक्कम देण्याची तयारी असेल तर, सचिवास, घरेलू कामगाराला अंशदानाच्या थकबाकीची रक्कम भरण्याची मुभा देता येईल आणि अशा प्रकारे रक्कम भरल्यानंतर त्या घरेलू कामगाराची नोंदणी अबाधित राहिल.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, एखादी व्यक्ती, वयाची साठ वर्षे पूर्ण होण्याच्या लगतपूर्वी किमान सलग तीन वर्षांकरिता लाभार्थी म्हणून राहिली असेल तर, ती, मंडळ निश्चित करील असे लाभ मिळण्यास पात्र असेल.

१४. राज्य विधानमंडळाने या संदर्भात कायद्याद्वारे योग्य असे विनियोजन राज्य शासनाची केल्यानंतर, राज्य शासनास, दर वित्तीय वर्षाला, प्रत्येक मंडळाला, या अधिनियमाच्या अनुदाने. प्रयोजनांसाठी वापरण्याकरिता म्हणून, त्यास योग्य वाटतील अशा रकमा, राज्याच्या एकत्रित निधीतून अनुदाने म्हणून देता येतील.

१५. (१) प्रत्येक मंडळ, नोंदणीकृत घरेलू कामगारांना विविध लाभ देण्याकरिता निधी, त्याचा एक निधी स्थापन करील आणि या निधीमध्ये पुढील रकमा जमा करण्यात येतील :— वापर व त्याची कार्यपद्धती.

(क) शासनाकडून दर वर्षी मिळणारी अनुदाने ;

(ख) लाभार्थीकडून देण्यात आलेली सर्व अंशदाने ;

(ग) मंडळाला इतर कोणत्याही मार्गाने मिळणाऱ्या अशा अन्य सर्व रकमा.

(२) पुढील खर्च भागविण्यासाठी ह्या निधीचा वापर करण्यात येईल :—

(क) मंडळाने कलम ११ खालील आपली कार्ये पार पाडण्यासाठी केलेला खर्च ;

(ख) मंडळाचे सदस्य, अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचे वेतन, भत्ते व इतर पारिश्रमिके ; आणि

(ग) राज्य शासनाने मान्यता दिलेल्या इतर बाबींवर आणि प्रयोजनांसाठी करावयाचा खर्च.

(३) मंडळ, कोणत्याही वित्तीय वर्षामध्ये, त्याचे सदस्य, अधिकारी व अन्य कर्मचारी यांचे वेतन, भत्ते व इतर पारिश्रमिके यांवर होणारा खर्च तसेच इतर प्रशासनिक खर्च भागविण्याकरिता, त्या वित्तीय वर्षातील मंडळाच्या एकूण खर्चाच्या पाच टक्क्यांपेक्षा अधिक होईल एवढा खर्च करणार नाही.

(४) मंडळ, विनियमांद्वारे नमूद करण्यात येईल अशा बँकेत चालू व ठेव खाते ठेवील आणि विनियमांद्वारे नमूद करण्यात येतील अशा मंडळाच्या अधिकाऱ्यांकडून ती खाती चालविण्यात येतील.

(५) लाभार्थी म्हणून नोंदणी झालेल्या प्रत्येक घरेलू कामगाराला, या अधिनियमान्वये जे लाभ मिळण्याचा त्याला हक्क आहे अशा लाभांबाबत निधीतून प्रदाने मिळावीत म्हणून, विहित करण्यात येईल असा नमुना व अशी कागदपत्रे सोबत जोडून मंडळाकडे अर्ज करता येईल.

(६) असा प्रत्येक अर्ज मिळाल्यावर, मंडळास, त्यास योग्य वाटेल अशी चौकशी करता येईल आणि एकतर अर्ज मंजूर करता येईल किंवा कारणे लेखी नमूद करून तो अर्ज फेटाळता येईल :

परंतु, अर्जदाराला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज असा कोणताही अर्ज फेटाळता येणार नाही.

(७) याबाबतीत मंडळाचा निर्णय अंतिम असेल.

- घरेलू कामगारांचे १६. या अधिनियमान्वये लाभार्थी म्हणून नोंदणी झालेला घरेलू कामगार, तो ६० अंशदान. वर्षे वयाचा होईपर्यंत दरमहा विहित करण्यात येईल एवढ्या रकमेचे अंशदान करील :
- परंतु, लाभार्थीला एखाद्या आर्थिक अडचणीमुळे निधीमध्ये अंशदान करणे शक्य नसल्याबाबत मंडळाची खात्री पटली तर, मंडळास त्या लाभार्थीला, एकावेळी तीन महिन्यांहून अधिक नसेल एवढ्या कालावधीसाठी अंशदान करण्यातून सूट देता येईल.
- निधीची १७. मंडळाची कार्ये पार पाडीत असताना निधीचा अथवा त्याच्या कोणत्याही गुंतवणूक. भागाचा ताबडतोब वापर करता आला नाही तर, मंडळ भारतीय न्यास अधिनियम, १८८२ १८८२ याच्या कलम २० चे खंड (क) ते (घ) आणि (च) यांमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात चा२. आलेल्या कोणत्याही रोख्यांमध्ये ती रक्कम गुंतवील.
- कर्ज घेण्याचा १८. मंडळास, वेळोवेळी, राज्य शासनाच्या पूर्वसंमतीने व या अधिनियमाच्या मंडळाचा तरतुदीस अधीन राहून, या अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी आवश्यक असलेल्या अधिकार. कोणत्याही रकमेचे कर्ज घेता येईल.
- लेखे व १९. (१) मंडळ विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात योग्य लेखे व इतर संबंधित लेखापरीक्षा. अभिलेख ठेवील आणि ताळेबंदासह वार्षिक लेखा विवरणपत्र तयार करील.
- (२) मंडळाच्या लेख्यांचे, राज्य शासन याबाबतीत नियुक्त करील अशा अर्हताप्राप्त व्यक्तीकडून वार्षिक लेखापरीक्षण करण्यात येईल.
- (३) लेखापरीक्षकास, कोणत्याही वाजवी वेळी, मंडळाची लेखापुस्तके व इतर दस्तऐवज पाहता येतील आणि लेखापरीक्षेच्या प्रयोजनासाठी त्यास आवश्यक वाटेल असे स्पष्टीकरण किंवा माहिती मागवता येईल किंवा मंडळाच्या कोणत्याही सदस्याची किंवा अधिकाऱ्याची चौकशी करता येईल.
- (४) लेखापरीक्षकाने प्रमाणित केलेले मंडळाचे लेखे आणि त्यावरील त्याचा लेखापरीक्षण अहवाल, दरवर्षी, राज्य शासन याबाबतीत विनिर्दिष्ट करील अशा दिनांकापूर्वी, राज्य शासनाकडे पाठविण्यात येतील.
- (५) लेखापरीक्षकाच्या अहवालाचे बारकाईने अवलोकन केल्यानंतर राज्य शासनास योग्य वाटतील असे निदेश देता येतील व मंडळ अशा निदेशांचे अनुपालन करील.
- (६) राज्य शासनाने निर्धारित केलेला लेखापरीक्षेचा खर्च मंडळाच्या निधीतून प्रदान करण्यात येईल.
- अर्थसंकल्प. २०. मंडळ, मंडळाच्या अंदाजित जमा रकमा व खर्च दर्शविणारा पुढील वित्तीय वर्षासाठीचा त्याचा अर्थसंकल्प, प्रत्येक वित्तीय वर्षात विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात व अशा वेळेत तयार करील आणि तो राज्य शासनाकडे पाठवील.
- वार्षिक २१. मंडळ, प्रत्येक वित्तीय वर्षात, आधीच्या वित्तीय वर्षामधील त्याच्या कामकाजाची अहवाल. संपूर्ण माहिती देणारा त्याचा वार्षिक अहवाल, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात आणि अशा वेळेत तयार करील आणि त्याची एक प्रत राज्य शासनास सादर करील.
- मंडळाला राज्य २२. राज्य शासनाच्या किंवा राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही शासनाचे अधिकाऱ्याच्या मते, मंडळाला निधीमधून करावयाच्या खर्चासंबंधात किंवा निदेश. अधिनियमाची इतर प्रयोजने पार पाडण्याच्या संबंधात जे निदेश देणे आवश्यक किंवा इष्ट आहे ते निदेश त्याला, मंडळाला देता येतील आणि अशा निदेशांचे अनुपालन करणे हे मंडळाचे कर्तव्य असेल.

२३. राज्य शासनास किंवा राज्य शासनाने प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास मंडळाचे अभिलेख मागविता येतील, त्यांची तपासणी करता येईल आणि मंडळाच्या कामकाजाचे पर्यवेक्षण करता येईल.

अभिलेख इत्यादी मागविण्याचा राज्य शासनाचा किंवा प्राधिकृत अधिकाऱ्याचा अधिकार.

२४. (१) जर राज्य शासनाची अशी खात्री झाली असेल किंवा अन्यथा त्याचे असे मत झाले असेल की,—

मंडळ बरखास्त करणे.

(क) मंडळ, त्याची कार्ये पार पाडण्यास असमर्थ आहे, किंवा

(ख) मंडळ, त्याची कार्ये सतत विलंबाने पार पाडत आहे किंवा त्याने मर्यादेबाहेर आपल्या अधिकारांचा वापर केलेला आहे किंवा त्यांचा दुरुपयोग केलेला आहे,

तर राज्य शासनास, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, मंडळ बरखास्त करता येईल आणि अशा बरखास्तीच्या दिनांकापासून बारा महिन्यांच्या कालावधीच्या आत, कलम ३ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने त्याची पुन्हा स्थापना करता येईल. बरखास्तीचा हा कालावधी पुरेशा कारणासाठी तशाच अधिसूचनेद्वारे जास्तीत जास्त सहा महिन्यांसाठी वाढविता येईल :

परंतु, खंड (ख) मध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही कारणावरून या पोट-कलमाअन्वये अधिसूचना काढण्यापूर्वी, राज्य शासन, मंडळाला, त्याला बरखास्त का करण्यात येऊ नये याबाबत कारणे दाखविण्याची वाजवी संधी देईल आणि मंडळाची कोणतीही स्पष्टीकरणे आणि आक्षेप असल्यास त्यांचा विचार करील.

(२) मंडळ बरखास्त झाल्यानंतर आणि त्याची पुन्हा स्थापना होईपर्यंत राज्य शासन किंवा राज्य शासन या प्रयोजनासाठी नियुक्त करील असा किंवा असे अधिकारी, या अधिनियमाखालील, मंडळाच्या अधिकारांचा वापर करतील आणि त्याची कर्तव्ये पार पाडतील.

(३) जेव्हा मंडळ बरखास्त होईल तेव्हा पुढील परिणाम होतील,—

(क) पोट-कलम (१) अन्वये, अधिसूचना प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून मंडळाचे सर्व सदस्य आपापली पदे सोडतील ;

(ख) बरखास्तीच्या कालावधीत, अधिसूचनेमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा व्यक्ती, मंडळाने वापरावयाचे अधिकार वापरतील व मंडळाने पार पाडावयाची कर्तव्ये पार पाडतील ;

(ग) मंडळाकडे निहित असलेला सर्व निधी आणि मालमत्ता बरखास्तीच्या कालावधीत, राज्य शासनाकडे निहित असेल आणि मंडळाची पुन्हा स्थापना झाल्यावर, असा निधी आणि मालमत्ता पुन्हा मंडळाकडे निहित होईल.

२५. (१) राज्य शासनास, एक सल्लागार समिती स्थापन करता येईल आणि या अधिनियमाची अंमलबजावणी करताना उद्भवणाऱ्या किंवा घरेलू कामगारांना व मालकांना या अधिनियमाच्या तरतुदी लागू करण्यासंबंधातील किंवा विविध मंडळांच्या कामाच्या समन्वयासंबंधातील ज्या बाबी सल्ला देण्यासाठी राज्य शासन तिच्याकडे सल्ल्यासाठी पाठवील त्या बाबींवर ही समिती राज्य शासनास सल्ला देईल.

सल्लागार समिती.

(२) सल्लागार समितीच्या सदस्यांची नियुक्ती राज्य शासन करील आणि तिच्या सदस्यांची संख्या विहित करण्यात येईल त्याप्रमाणे असेल आणि विहित करण्यात येईल अशा रीतीने त्यांची निवड करण्यात येईल :

परंतु, सल्लागार समितीमध्ये, मालक, घरेलू कामगार यांचे प्रतिनिधित्व करणारे सदस्य आणि राज्य विधानमंडळाचे सदस्य व राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारे सदस्य यांची संख्या समसमान असेल आणि ती तिच्या एकूण सदस्य संख्येच्या एक तृतीयांशापेक्षा अधिक असणार नाही.

(३) सल्लागार समितीचा अध्यक्ष हा, राज्य शासनाने याबाबतीत राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी नामनिर्देशित केलेल्या सदस्यांपैकी एक असेल.

(४) राज्य शासन, सल्लागार समितीच्या सर्व सदस्यांची नावे **राजपत्रात** प्रसिद्ध करील.

(५) सल्लागार समितीच्या बैठकी आणि बैठकीमध्ये अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित केल्याप्रमाणे असेल.

(६) सल्लागार समितीच्या सदस्यांचा पदावधी विहित केल्याप्रमाणे असेल.

(७) (राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य नसणाऱ्या) सल्लागार समितीच्या सदस्यास समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी विहित करण्यात येईल अशा दरांनी प्रवास व दैनिक भत्ता मिळेल.

मंडळाचे सदस्य, अधिकारी व कर्मचारी हे लोकसेवक असणे.

२६. मंडळाचा अध्यक्ष, तसेच सदस्य आणि मंडळाचे सर्व अधिकारी व कर्मचारी हे, भारतीय दंड संहितेच्या कलम २१ च्या अर्थातर्गत लोकसेवक असल्याचे मानण्यात येईल.

१८६०
चा
४५.

सद्भावनेने केलेल्या कृतीस संरक्षण.

२७. हा अधिनियम किंवा त्याखाली करण्यात आलेले कोणतेही नियम किंवा विनियम यांना अनुसरून सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचे अभिप्रेत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या संबंधात, मंडळाचा कोणताही सदस्य किंवा कोणताही अधिकारी किंवा कर्मचारी अथवा शासनाच्या किंवा मंडळाच्या निदेशानुसार कार्य करित असलेली कोणतीही व्यक्ती यांच्याविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा अन्य कायदेशीर कार्यवाही दाखल करण्यात येणार नाही.

नियम करण्याचा अधिकार.

२८. (१) राज्य शासनास, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, आणि जेव्हा नियम पहिल्यांदाच करण्यात येतील त्याव्यतिरिक्त एरवी, पूर्व प्रसिद्धीच्या शर्तीस अधीन राहून, या अधिनियमाच्या तरतुदी पार पाडण्यासाठी नियम करता येतील.

(२) विशेषतः आणि पूर्वगामी तरतुदींच्या सर्वसाधारणतेस बाध न आणता, पुढील सर्व किंवा त्यांपैकी कोणत्याही बाबींसाठी असे नियम करता येतील :—

(क) मंडळाच्या सदस्यांचा पदावधी ;

(ख) मंडळाच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी मंडळाच्या सदस्यांना द्यावयाच्या प्रवास व दैनिक भत्त्यांचे दर ;

- (ग) लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी करण्याकरिता अर्जाचा नमुना ;
- (घ) लाभार्थी म्हणून नावनोंदणी करण्याकरिता अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे आणि अर्जाची फी ;
- (ङ) मंडळाच्या सचिवाने ठेवावयाच्या नोंदवह्या ;
- (च) निधीमधून रकमा मिळण्यासाठी लाभार्थीने मंडळाकडे करावयाच्या अर्जाचा नमुना आणि अशा अर्जासोबत जोडावयाची कागदपत्रे ;
- (छ) निधीसाठी लाभार्थीच्या अंशदानाची रक्कम ;
- (ज) ताळेबंदासह लेख्यांच्या वार्षिक विवरणपत्राचा नमुना ;
- (झ) मंडळाचा अर्थसंकल्प, ज्या नमुन्यात व ज्या मुदतीत तयार करावयाचा व राज्य शासनाकडे पाठवावयाचा तो नमुना व ती मुदत ;
- (ञ) मंडळाचा वार्षिक अहवाल, ज्या नमुन्यात व ज्या मुदतीत तयार करावयाचा व राज्य शासनाकडे सादर करावयाचा आहे तो नमुना व ती मुदत ;
- (ट) सल्लागार समितीची सदस्य-संख्या आणि ज्या रीतीने त्यांची निवड करावयाची ती रीत ;
- (ठ) सल्लागार समितीच्या बैठकी आणि तेथे अनुसरावयाची कार्यपद्धती ;
- (ड) सल्लागार समितीच्या सदस्यांचा पदावधी ;
- (ढ) सल्लागार समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी सल्लागार समितीच्या सदस्यांना द्यावयाच्या प्रवास व दैनिक भत्त्याचा दर ;
- (ण) या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी आवश्यक असणारी किंवा विहित करण्यात येईल अशी इतर कोणतीही बाब.

(३) या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना एकाच सत्रात किंवा लागोपाठच्या दोन सत्रांत मिळून एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल आणि ज्या सत्रात तो अशा रीतीने ठेवण्यात आला असेल ते सत्र किंवा त्याच्या लगतनंतरचे सत्र समाप्त होण्यापूर्वी, त्यात कोणताही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत झाले किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत झाले आणि अशा आशयाचा त्यांचा निर्णय त्यांनी **राजपत्रात** अधिसूचित केला तर, तो नियम, ती अधिसूचना **राजपत्रात** प्रसिद्ध करण्यात आल्याच्या दिनांकापासून, केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल किंवा, यथास्थिति, अंमलात येणार नाही ;

तथापि, असा कोणताही फेरफार केल्यामुळे किंवा तो नियम रद्द केल्यामुळे त्या नियमान्वये त्यापूर्वी करण्यात आलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टींच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

विनियम २९. मंडळास, राज्य शासनाच्या पूर्वसंमतीने, या अधिनियमान्वये विनियमांद्वारे तरतूद करावयाच्या सर्व किंवा कोणत्याही बाबींसाठी आणि सर्वसाधारणपणे, मंडळाच्या मते या अधिनियमान्वये त्याच्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी आणि त्याची कार्ये पार पाडण्यासाठी तरतूद करणे आवश्यक असेल अशा सर्व बाबींसाठी, हा अधिनियम व त्याखाली केलेले नियम यांच्याशी सुसंगत असे, विनियम करता येतील.

अडचणदूर ३०. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवली तर राज्य शासनास, ती अडचण दूर करण्याच्या दृष्टीने प्रसंगानुरूप अधिकाऱा जी गोष्ट करणे त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल आणि जी या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसेल अशी कोणतीही गोष्ट **राजपत्रात** आदेश प्रसिद्ध करून करता येईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर असा कोणताही आदेश काढता येणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल.